

WYRÓŻNIANIE PODWŁADNYCH

jako prawna forma oddziaływania przełożonego w zakresie realizacji obowiązków służbowych

pplk rez. nawig. dr n. wojsk dr n. prawn. Mirosław Tokarski

Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych
w Dęblinie

Problematyka wyróżnień w wojsku jest niesłychanie istotna z punktu widzenia motywacji do wzmożonego wysiłku przez żołnierzy dla obronności państwa lub na polu walki. Z tego powodu konieczne było przeprowadzenie analizy obowiązujących aktualnie przepisów dyscyplinarnych, która pozwoliłaby uzyskać odpowiedź na kluczowe pytania: co kryje się pod pojęciem „wyróżnianie podwładnego?”, kto może być podmiotem wyróżnienia? oraz jakie są prawne kryteria udzielania wyróżnień? Dopełnieniem podjętego zamierzenia było ponadto uzyskanie wiedzy na temat kompetencji w zakresie udzielania wyróżnień żołnierzom, trybu udzielania wyróżnień żołnierzom oraz dokumentacji dotyczącej wyróżniania.

WSTĘP

Udział i rola wojska w różnego rodzaju konfliktach zbrojnych lub wojnie są nader oczywiste od zarania dziejów. Nie zawsze jednak wymienionej oczywistości towarzyszy wiedza na temat motywowania żołnierzy przez dowódców do wzmożonego wysiłku na polu walki lub innych zadań realizowanych na rzecz umacniania obronności państwa. W zasadzie odbywa się ono z zastosowaniem dwojakiego rodzaju środków dyscyplinarnych: kar lub wyróżnień. O ile w literaturze prawniczej poświęconej zagadnieniom dyscypliny wojskowej pierwszy rodzaj środków dyscyplinarnych pozostających w gestii przełożonego jest analizowany dosyć często, o tyle drugi, związany z problematyką wyróżnień, zwykle jest pomijany w szczegółowych analizach prawniczych¹. Jeżeli pojawiają się już jakieś publikacje, to najczęściej w prasie, w związku ze świętami państwowymi, podczas których wręczane są nominacje na stopnie generalskie².

Podejmując ten wysoce istotny problem kompetencji przełożonego w zakresie wyróżniania żołnierzy, wypada *a priori* przyjąć tezę, że rangi dyscypliny wojskowej nie można przecenić. Ma ona swoją ugruntowaną pozycję w stosunkach służbowych nie tylko w czasie pokoju, ale przede wszystkim w czasie realizacji zadań bojowych w stanach zagrożenia państwa i warunkach działań wojennych. Z tego zapewne powodu już w starożytności Sun Tzu zajmujący się sztuką wojny argumentował: „Z nagrodami nie należy zwlekać, ponieważ żołnierze

muszą mieć szybki zysk z dobrych uczynków”³. Zgadając się z cytowanym autorem, można przyjąć tezę, że bez dyscypliny wojskowej opartej na rozbudowanym systemie wyróżniania nie jest możliwe osiągnięcie znaczących sukcesów w warunkach działań wojennych.

Opierając się zapewne na przyjętej tezie, prawodawca krajowy w obowiązującej ustawie z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej nałożył na przełożonego szczególny obowiązek⁴. Mianowicie, w art. 2 ust. 1 pkt 1 udw zobowiązał przełożonych do kształtowania dyscypliny wojskowej w stosunku do podporządkowanych im żołnierzy przez działania profilaktyczno-wychowawcze oraz tworzenie warunków do wyróżniania i przestrzegania dyscypliny wojskowej. Treść przytoczonego przepisu wskazuje na trzy przesłanki kształtowania dyscypliny. Po pierwsze, prawny obowiązek kształtowania dyscypliny ciąży na przełożonym względem podporządkowanych mu żołnierzy. Po drugie, gwarancją kształtowania dyscypliny podwładnych żołnierzy są realizowane przez przełożonego działania profilaktyczno-wychowawcze. Po trzecie, przełożony ma obowiązek tworzenia warunków do wyróżniania i przestrzegania dyscypliny wojskowej.

Wymienione okoliczności sprawiły, że przedmiotem rozważań uczyniono poszerzoną analizę unormowań prawnych dotyczących wyróżniania żołnierzy w Siłach Zbrojnych. W związku z powyższym powstał do rozwiązania istotny problem: czy obowiązująca obecnie ustawa o dyscyplinie wojskowej zawiera wystarczające rozwiązania prawne pozwalające przełożo-

nemu kształtować dyscyplinę wojskową podporządkowanych mu żołnierzy przez tworzenie warunków do ich wyróżniania? W celu rozwiązania wyłonionego problemu przyjęto hipotezę, w myśl której ustawodawca zamieścił w ustawie o dyscyplinie wojskowej komplementarny katalog motywacyjny w postaci wyróżnień dla podwładnych żołnierzy.

Do weryfikacji przyjętych założeń posłużyły poniższe rozważania. Objęły one ustalenie znaczenia pojęcia „wyróżnianie”, określenie strony podmiotowej wyróżniania, strony przedmiotowej wyróżnienia, kompetencji w zakresie udzielania wyróżnień żołnierzom oraz tryby ich udzielania.

POJĘCIE „WYRÓŻNIENIE”

Słownik języka polskiego PWN pojęcie „wyróżnienie” definiuje jako „danie komuś pierwszeństwa, zwrócenie na kogoś uwagi, obdarzenie kogoś szczególnymi względami⁵. Z kolei według *Słownika języka polskiego* Langenscheidta pojęcie to oznacza „otaczanie kogoś szczególnym zainteresowaniem, zwrócenie na kogoś szczególnej uwagi, faworyzowanie kogoś⁶”. Przedstawione definicje pojęcia „wyróżniać” wyjaśniają w zasadzie istotę definiowanego pojęcia, które funkcjonuje w powszechnym obiegu, poprzez wskazanie wyższej pozycji wyróżnianych względem pozostałych osób.

Przedstawione znaczenie pojęcia wyróżnienie można po części zastosować do stosunków służbowych w siłach zbrojnych, jeśli założyć, że będzie ono oznaczało czynność przełożonego względem podwładnego, polegającą na wyróżnieniu jednego podwładnego względem drugiego. Należy wszakże zastrzec, że wyprowadzona z literatury definicja pojęcia „wyróżnianie podwładnego” nie może mieć w pełni zastosowania, jako niemająca umocowania w obowiązującym prawie, regulującym stosunki służbowe w wojsku. Z tego względu bardziej przydatna dla prowadzonych rozważań jest legalna definicja pojęcia „wyróżnienie” zawarta w art. 3 pkt 2 udw. Według powołanego przepisu „wyróżnienie” oznacza „materialną lub niematerialną formę wyrażenia uznania żołnierzom oraz byłym żołnierzom niepozostającym w czynnej służbie wojskowej, a także pododdziałom, oddziałom i instytucjom wojskowym”. Z treści cytowanej definicji ustawowej wynika, że pojęcie „wyróżnienie” w siłach zbrojnych charakteryzują trzy podstawowe elementy: 1) konieczność wyrażenia uznania przez przełożonego, 2) uznanie musi być w określonej prawem formie materialnej lub niematerialnej, 3) adresatem mogą być poszczególne podwładni żołnierze lub zorganizowani w pododdziały. Z uwagi na fakt, że wyróżnienia w siłach zbrojnych nie mają represyjnego charakteru w oddziaływaniu na podwładnego, w zakresie dyscyplinarnego oddziaływania, można określić je mianem „pozytywnych środków dyscyplinarnych”.

PODMIOT WYRÓŻNIANIA

Jak już wyżej nadmieniono, z art. 3 pkt 2 udw wynika, że do istoty podmiotowej wyróżnienia należy nieograniczona liczba podmiotów (osób fizycznych – żołnierzy). Pewne wątpliwości prawne może stanowić brak pełnego zdefiniowania przez ustawodawcę w udw pojęcia „żołnierza”. Zamiast enumeracji osób posiadających status „żołnierza”, ustawodawca w art. 3 pkt 8 udw jedynie wskazał, że „żołnierzem” jest osoba pełniąca, w tym odbywająca, czynną służbę wojskową. Następnie odesłał do dwóch ustaw: ustawy z dnia 21 listopada 1967 r.

o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej⁷ oraz ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych⁸.

Odesłanie do wymienionych aktów prawnych dotyczących sił zbrojnych oznacza, że do kręgu podmiotów – żołnierzy będących w czynnej służbie wojskowej – należy także zaliczyć po pierwsze, zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych – żołnierzy zawodowych. Po drugie – w myśl art. 125 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej – również osoby powołane do służby kandydackiej: a) podchorążych, kształcących się na oficera zawodowego; b) kadetów, jeżeli kształcą się na podoficera zawodowego; c) elewów, jeżeli kształcą się na szeregowego zawodowego. Po trzecie – osoby odbywające lub pełniące, na podstawie art. 59 przywołanej ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, następujące rodzaje czynnej służby wojskowej: a) zasadniczą służbę wojskową; b) przeszkolenie wojskowe; c) ćwiczenia wojskowe; d) służbę przygotowawczą; e) okresową służbę wojskową; f) służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

Ustalony na podstawie przywołanych ustaw zakres podmiotowy potwierdza wstępne założenie: instytucja wyróżnienia ma praktycznie zastosowanie do nieograniczonego kręgu adresatów. Odnosi się bowiem do wszystkich osób posiadających status żołnierza, bez względu na to, czy są to osoby pełniące służbę w charakterze żołnierzy zawodowych, żołnierzy służby zasadniczej czy osób pełniących służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych.

PRZEDMIOT WYRÓŻNIANIA

Już pobieżna analiza tekstu udw dowodzi, że ustawodawca w dziale II zatytułowanym „Wyróżnianie” dokonał enumeracji form i rodzajów wyróżnień. Takie działanie prawodawcy jest zgodne z wyrażonym w doktrynie poglądem, w myśl którego osiągnięcie ogólnego celu zwiększa możliwości racjonalnego zachowania podwładnych przez wartościowanie ich zachowań za pomocą przesłanek wartościujących. W związku z powyższym stosowanie wyróżnień w strukturze hierarchicznej umożliwia zachowanie spójności decyzji i działań podejmowanych wewnątrz organizacji⁹. Przedstawiona idea znalazła swoje odzwierciedlenie w komentowanej ustawie, bowiem prawodawca zamieścił szeroki katalog wyróżnień, które umownie można określić mianem wyróżnień niematerialnych oraz wyróżnień materialnych¹⁰. Według art. 11 ust. 1 udw do ustawowych wyróżnień żołnierzy będących w czynnej służbie wojskowej o charakterze niematerialnym należą: 1) zatarcie ukarania przed upływem terminu określonego w ustawie; 2) pochwała; 3) list gratulacyjny; 4) pismo pochwalne ze zdjęciem wyróżnionego żołnierza na tle flagi państwowej Rzeczypospolitej Polskiej lub wojskowej albo też na tle sztandaru jednostki wojskowej lub bandery wojennej; 5) wpisanie zasług żołnierza do kroniki jednostki wojskowej; 6) tytuł honorowy; 7) wpisanie zasług żołnierza do Księgi Honorowej Wojska Polskiego. Z kolei, w myśl przywołanego art. 11 udw, do form materialnych wyróżnienia należą: 1) nagroda rzeczowa; 2) nagroda pieniężna; 3) odznaka honorowa; 4) honorowa broń biała; 5) urlop nagrodowy. Szczegółowe unormowania dotyczące przyznawania wymienionych wyróżnień reguluje rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 23 czerwca 2010 r. w sprawie wyróżnia-

WYRÓŻNIENIA W WOJSKU

nia żołnierzy, byłych żołnierzy oraz pododdziałów, oddziałów i instytucji wojskowych¹¹. Zgodnie z przywołanym rozporządzeniem, żołnierzowi służby kandydackiej oraz żołnierzowi służby przygotowawczej mogą być nadane tytuły honorowe: 1) „Wzorowy Elew”, 2) „Wzorowy Kadet”, 3) „Wzorowy Podchorąży”. Z kolei żołnierzowi będącemu pilotem wojskowym może być nadany tytuł honorowy „Zasłużony Pilot Wojskowy”. Natomiast żołnierzowi pełniącemu lub odbywającemu czynną służbę wojskową innego rodzaju aniżeli w centrum lub w ośrodku szkolenia, szkole podoficerskiej lub na uczelni wojskowej może być nadany tytuł honorowy „Zasłużony Żołnierz Rzeczypospolitej Polskiej”.

Niezależnie od nadanych tytułów honorowych żołnierze mogą otrzymać odznakę tytułu honorowego. Przykładowo, odznakę tytułu honorowego „Zasłużony Żołnierz RP” jako odznakę trzystopniową. Odznaka w stopniu I jest odznaką złotą, odznaka w stopniu II jest odznaką srebrną, odznaka w stopniu III jest odznaką brązową. Podobnie trzyszczeblowy charakter posiada odznaka tytułu honorowego „Zasłużony Pilot Wojskowy”. Prawodawca dopuszcza możliwość uhonorowania wymienioną odznaką pilota wojskowego trzykrotnie. Należy dodać, że zgodnie z § 6 pkt 1 rwszw żołnierzowi, którego wyróżniono odznaką honorową lub tytułem honorowym, przysługuje odznaka honorowa lub odznaka tego tytułu wraz z odpowiednią do udzielonego wyróżnienia legitymacją, stwierdzającą uprawnienie do noszenia nadanej odznaki. Jednakże żołnierzowi służby kandydackiej oraz żołnierzowi służby przygotowawczej, któremu po raz kolejny został nadany tytuł honorowy: 1) „Wzorowy Elew”, 2) „Wzorowy Kadet”, 3) „Wzorowy Podchorąży”, nie przysługuje kolejna odznaka tego tytułu, a adnotację o kolejnym nadaniu tytułu umieszcza się w posiadanej przez żołnierza legitymacji¹². Należy wyjaśnić, że zgodnie z komentowanym rozporządzeniem prawodawca przewidział również nadawanie żołnierzom odznak honorowych. W myśl § 5 pkt 1 rwszw mogą to być: 1) „Odznaka Honorowa Wojsk Lądowych”; 2) „Odznaka Honorowa Sił Powietrznych”; 3) „Odznaka Honorowa Marynarki Wojennej”; 4) „Odznaka Honorowa Wojsk Specjalnych”; 5) „Odznaka Honorowa Żandarmerii Wojskowej”. Prawo nadawania wymienionych odznak oraz odznaki „Zasłużony Żołnierz Rzeczypospolitej Polskiej” i tytułu honorowego „Zasłużony Pilot Wojskowy” obejmuje także żołnierzy, w tym Narodowych Sił Rezerwowych, niebędących w czynnej służbie wojskowej.

Ostatnią kategorię przedmiotową wyróżnień stanowi broń biała. Zgodnie z niniejszym rozporządzeniem do wymienionego rodzaju wyróżnienia należą: „Buzdygan Honorowy”, „Szabla Honorowa Wojska Polskiego”, „Pałasz Honorowy Marynarki Wojennej”, „Kordzik Honorowy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej”. Ustalony przedmiotowy zakres wyróżnień upoważnia do wniosku, że wymieniony katalog wyróżnień materialnych i niematerialnych w Siłach Zbrojnych RP jest bardzo szeroki. Ponadto wskazuje, że prawodawca wyposażył przełożonego nie tylko prawnie, ale i formalnie w prawo wyrażania uznania dla wszystkich kategorii żołnierzy w zależności od stopnia zasług oraz środków pozostających w jego dyspozycji.

KRYTERIA PRAWNE UDZIELANIA WYRÓŻNIEŃ

W doktrynie prawa administracyjnego wyrażono pogląd, w myśl którego katalog stosowanych bodźców motywacyjnych powinien być ukształtowany w sposób przejrzysty i klarowny dla wszystkich podwładnych. Chodzi o to, że znajomość określo-

nego systemu motywacyjnego powoduje, że podwładny może wytyczać sobie przyszłe cele, które pozostaną faktycznie w zgodzie z celami organizacji¹³. Przytoczony pogląd doktrynalny ma oparcie w przepisach dyscyplinarnych dotyczących wyróżniania, bowiem prawodawca w rwszw określił kryteria prawne dotyczące udzielania wyróżnień. Kryteria te odnoszą się do konkretnych rodzajów osiągnięć, mających znaczenie dla obronności państwa i Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. *In principio*, mogą nimi być czyny świadczące o ofiarności i odwadze w warunkach pełnienia czynnej służby wojskowej po ogłoszeniu mobilizacji, w stanach nadzwyczajnych, w czasie wojny¹⁴. Niemniej prawodawca dopuścił udzielanie wyróżnień żołnierzy także za czyny w związku z wykonywaniem zadań służbowych w strefie działań wojennych oraz w przypadku użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa, jak również w przypadku udziału w akcjach humanitarnych, poszukiwawczych lub ratowniczych.

Według określonego w § 10 rwszw kryterium, wyróżnienie w postaci pochwały można uzyskać za bardzo dobre wykonanie zadania służbowego. Z kolei uzyskanie listu gratulacyjnego wymaga bardzo dobrych wyników w wykonywaniu zadań służbowych albo osiągnięć w służbie wojskowej lub okazji jubileuszu jej pełnienia. Otrzymanie nagrody w postaci pisma pochwalnego ze zdjęciem wyróżnionego żołnierza na tle flagi państwowej Rzeczypospolitej Polskiej lub wojskowej albo sztandaru jednostki wojskowej lub bandery wojennej uzależnione jest od wzorowego pełnienia służby wojskowej w danej jednostce wojskowej, w tym zwłaszcza w jednostce organizacyjnej poza granicami państwa, oraz może nastąpić w związku z przeniesieniem do innej jednostki wojskowej lub zwolnieniem ze służby wojskowej.

Podstawą do przyznania urlopu nagrodowego może być uzyskanie bardzo dobrego wyniku w szkoleniu lub wzorowe wykonanie zadania służbowego, zwłaszcza w czasie pozasłużbowym lub przed wyznaczonym terminem. W odniesieniu do urlopu nagrodowego ustawodawca ustalił, że jednorazowy jego wymiar może wynosić od trzech do sześciu dni roboczych. Natomiast łączny ustawowy limit urlopow nagrodowych w ciągu roku kalendarzowego dla żołnierza w czynnej służbie wojskowej nie może przekroczyć dwunastu dni z zastrzeżeniem, że w przypadku pełnienia czynnej służby wojskowej przez okres krótszy niż rok, wymiar ten nie może przekroczyć liczby dni równej liczbie rozpoczętych miesięcy tej służby.

Uzasadnieniem dla nagrody rzeczowej może być dokonanie czynu świadczącego o męstwie albo odwadze lub szczególne osiągnięcie w wykonywaniu zadań służbowych. Według kryterium ustawowego nagrodę rzeczową może stanowić przedmiot o wartości nie wyższej od dwukrotności najniższego uposażenia zasadniczego żołnierza zawodowego, obowiązującego w dniu udzielenia tej nagrody.

Z kolei przyznanie nagrody pieniężnej powinno być, zdaniem prawodawcy, uzasadnione: dokonaniem bohaterskiego czynu, znaczącego osiągnięcia w służbie wojskowej, wykonaniem zadania wymagającego szczególnej wiedzy i umiejętności lub przysporzenia korzyści na rzecz resortu obrony narodowej. Wysokość nagrody pieniężnej nie może być wyższa od dwukrotności uposażenia zasadniczego ostatnio otrzymanego przez wyróżnionego żołnierza.

Wpisanie zaś zasług żołnierza do kroniki jednostki wojskowej może być podyktowane kilkoma zasługami. Po pierwsze, ukończeniem z pierwszą lokatą uczelni wojskowej, szkoły podoficerskiej, centrum albo ośrodka szkolenia. Po drugie,

Odznaka Honorowa
Żandarmerii Wojskowej

Odznaka Honorowa
Sił Powietrznych

Odznaka Honorowa
Wojsk Lądowych

Odznaka Honorowa
Marynarki Wojennej

Odznaka Honorowa
Wojsk Specjalnych

Buzdygan Honorowy Generała Broni Sił Powietrznych

Kordzik Honorowy Sił Zbrojnych RP

Szabla Honorowa Wojska Polskiego

Zasłużony Żołnierz RP – złota odznaka

Przodująca Instytucja Wojskowa

Odznaki honorowe

WYRÓŻNIENIA W WOJSKU

dokonaniem szczególnego czynu w służbie wojskowej. Po trzecie, wybitnym dorobkiem zawodowym, w związku z jubileuszem pełnienia czynnej służby wojskowej, przeniesieniem do pełnienia służby w innej jednostce wojskowej lub zwolnieniem z czynnej służby wojskowej.

Normatywnym kryterium przyznania odznaki honorowej są szczególne osiągnięcia podczas pełnienia służby wojskowej w określonym rodzaju Sił Zbrojnych RP, Ministerstwie Obrony Narodowej, w jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanej, po upływie co najmniej sześciu lat pełnienia służby wojskowej.

Zgoda odmienne kryteria prawne zostały określone przez prawodawcę dla uzyskania tytułu honorowego za osiągnięcia związane z realizacją zadań służbowych polegających na edukacji w szkołach i uczelniach wojskowych. Na najniższym poziomie edukacji tytuł honorowy „Wzorowy Elew” można uzyskać za ukończenie podlegającego ocenie etapu nauki w centrum lub ośrodku szkolenia albo jednostce wojskowej z oceną średnią nie niższą niż 4,51 i bardzo dobre wykonywanie zadań służbowych. Na wyższym poziomie edukacji tytuł honorowy „Wzorowy Kadet” można uzyskać za ukończenie podlegającego ocenie etapu nauki w szkole podoficerskiej z oceną średnią nie niższą niż 4,51 i bardzo dobre wykonywanie zadań służbowych. Na jeszcze wyższym szczeblu edukacji wojskowej tytuł honorowy „Wzorowy Podchorąży” można otrzymać za uzyskanie – nie wcześniej niż po zakończeniu drugiego semestru studiów inżynierskich (licencjackich) na uczelni wojskowej albo podlegającego ocenie etapu nauki w studium oficerskim – średniej oceny nie niższej niż 4,51 (pod warunkiem uzyskania wyłącznie ocen pozytywnych z egzaminów i zaliczeń) i bardzo dobre wykonywanie zadań służbowych.

Uzyskanie natomiast odznaki honorowej „Zasłużony Żołnierz RP” jest uzależnione od wybitnych zasług w postaci czynów świadczących o ofiarności i odwadze, znaczących osiągnięć szkoleniowych lub dydaktycznych, w dowodzeniu, szkoleniu, pracy wychowawczej, eksploatacji środków technicznych lub uzbrojenia, dokonanych w okresie co najmniej sześciu lat pełnienia służby wojskowej. Zgodnie z rozporządzeniem, kolejne nadanie tytułu honorowego „Zasłużony Żołnierz RP” może nastąpić po upływie co najmniej trzech lat od poprzedniego nadania. Natomiast tytuł honorowy „Zasłużony Żołnierz RP” z odznaką wyższego stopnia można również nadać za szczególnie wybitne zasługi, jeżeli żołnierz nie był uprzednio wyróżniony tym tytułem z niższym stopniem odznaki i posiada co najmniej dwunastoletni staż służby wojskowej.

Uzyskanie odznaki „Zasłużony Pilot Wojskowy” wymaga pełnienia wzorowej służby w lotnictwie Sił Zbrojnych RP, dużego wkładu w jego rozwój, umocnienie gotowości bojowej i szkolenie kadr lotniczych lub dokonania bohaterskiego czynu związanego z wykonywaniem lotu. Kolejne nadanie tytułu honorowego „Zasłużony Pilot Wojskowy” może nastąpić po upływie co najmniej dwóch lat od poprzedniego nadania.

Zróżnicowane kryteria przewidział prawodawca w zakresie zasług do wyróżnienia honorową bronią białą. Zgodnie z przyjętymi rozwiązaniami, kryterium wyróżnienia szablą honorową, pałaszem honorowym albo kordzikiem honorowym jest dokonanie bohaterskiego czynu w walce zbrojnej. Z kolei osiągnięcia w służbie wojskowej, w związku z mianowaniem na stopień wojskowy generała brygady (kontradmirala), mogą stanowić kryterium uhonorowania białą bronią w formie buzdyanu. W odniesieniu do absolwentów uczelni wojskowych, ukończenie wymienionych uczelni z pierwszą lokatą stanowi przesłankę

do wyróżnienia szablą honorową albo pałaszem honorowym. Natomiast wybitny dorobek w służbie wojskowej, w związku z jubileuszem pełnienia czynnej służby wojskowej, przeniesieniem do pełnienia służby w innym rodzaju Sił Zbrojnych RP lub instytucji cywilnej albo zwolnieniem z czynnej służby wojskowej, może skutkować wyróżnieniem szablą honorową, pałaszem honorowym albo kordzikiem honorowym.

W myśl rozporządzenia nadanie odznaki honorowej i tytułu honorowego z odznaką danego stopnia, z wyłączeniem tytułu honorowego: „Wzorowy Elew”, „Wzorowy Kadet”, „Wzorowy Podchorąży”, oraz honorowej broni białej może być tylko jednorazowe.

Wpisanie zasług żołnierza do Księgi Honorowej Wojska Polskiego wymaga od kandydata uzyskania szczególnych osiągnięć w wykonywaniu zadań służbowych, w tym szkoleniowych, w czasie pokoju oraz czynów świadczących o ofiarności i odwadze w warunkach pełnienia czynnej służby wojskowej po ogłoszeniu mobilizacji, w stanach nadzwyczajnych, w czasie wojny, a także podczas wykonywania zadań służbowych w strefie działań wojennych. Takie same kryteria związane z wpisaniem zasług żołnierza do Księgi Honorowej Wojska Polskiego obowiązują w przypadkach użycia Sił Zbrojnych RP poza granicami państwa, jak również udziału w akcjach humanitarnych, poszukiwawczych lub ratowniczych.

Kończąc ten wątek rozważań, wypada nadmienić, że prawodawca przewidział jeszcze jedną specyficzną formę wyrażenia uznania, którą jest „zatarcie ukarania przed upływem terminu określonego w ustawie”. Przesłanką prawną uzyskania wymienionego wyróżnienia jest zachowanie żołnierza (lub jego działania) świadczące o męstwie albo o odwadze lub przykładowa realizacja zadań służbowych wskazująca, że cel, jakiemu służyło ukaranie, został osiągnięty.

KOMPETENCJE W ZAKRESIE UDZIELANIA WYRÓŻNIEŃ ŻOŁNIERZOM

Wyrażenie uznania żołnierzom jest aktem woli przełożonego dyscyplinarnego, który w ramach posiadanych kompetencji może dokonać wyróżnienia żołnierzy w przepisanych prawem formach¹⁵. Zgodnie z § 11 rwszw, kompetencje do udzielania wyróżnień w postaci pisma pochwalnego ze zdjęciem wyróżnionego żołnierza na tle: 1) flagi państwowej z godłem Rzeczypospolitej Polskiej przysługują Ministrowi Obrony Narodowej; 2) flagi wszystkich rodzajów Sił Zbrojnych RP przysługują Szefowi Sztabu Generalnego Wojska Polskiego; 3) flagi rodzaju Sił Zbrojnych RP przysługują dowódcy rodzaju Sił Zbrojnych RP; 4) sztandaru jednostki wojskowej lub bandery wojennej przysługują dowódcy jednostki wojskowej.

Kompetencje do przyznania odznak: 1) „Odznaki Honorowej Wojsk Lądowych”; 2) „Odznaki Honorowej Sił Powietrznych”; 3) „Odznaki Honorowej Marynarki Wojennej”; 4) „Odznaki Honorowej Wojsk Specjalnych”; 5) „Odznaki Honorowej Żandarmerii Wojskowej” przypadają Ministrowi Obrony Narodowej. Kompetencje do przyznania wymienionych odznak honorowych przysługują także Dowódcy Operacyjnemu Sił Zbrojnych RP w odniesieniu do żołnierzy jemu podporządkowanych w czasie pełnienia służby wojskowej po ogłoszeniu mobilizacji, w stanach nadzwyczajnych, w czasie wojny, a także podczas wykonywania zadań służbowych w strefie działań wojennych oraz w przypadku użycia Sił Zbrojnych RP poza granicami państwa, jak również udziału

w akcjach humanitarnych, poszukiwawczych lub ratowniczych. Zgodnie z § 11 pkt 2 rwszw, warunkiem przyznania każdej z wymienionych odznak jest zasięgnięcie opinii właściwego dowódcy rodzaju wojsk albo dyrektora (szefa) komórki organizacyjnej Ministerstwa Obrony Narodowej lub dowódcy (równorzędnego) jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanej.

Jednocześnie kompetencje do przyznawania odznak honorowych poszczególnych rodzajów wojsk przypadają dowódcom tych wojsk: 1) „Odznaki Honorowej Wojsk Lądowych” – Dowódcy Wojsk Lądowych, Szefowi Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych oraz Dowódcy Garnizonu Warszawa; 2) „Odznaki Honorowej Sił Powietrznych” – dowódcy Sił Powietrznych; 3) „Odznaki Honorowej Marynarki Wojennej” – Dowódcy Marynarki Wojennej; 4) „Odznaki Honorowej Wojsk Specjalnych” – Dowódcy Wojsk Specjalnych; 5) „Odznaki Honorowej Żandarmerii Wojskowej” – Komendantowi Głównemu Żandarmerii Wojskowej.

Wyrażona w § 11 omawianego rozporządzenia norma kompetencyjna uprawnia do nadania tytułu honorowego przez: komendanta ośrodka szkolenia lub dowódcę jednostki wojskowej w odniesieniu do tytułu honorowego „Wzorowy Elew”; komendanta szkoły podoficerskiej w odniesieniu do tytułu honorowego „Wzorowy Kadet”; rektora-komendanta uczelni wojskowej w odniesieniu do tytułu honorowego „Wzorowy Podchorąży”.

W przypadku odznaki honorowej „Zasłużony Żołnierz RP” kompetencje do jej przyznania prawodawca uzależnił od jej stopnia. I tak, kompetencje do nadania odznaki honorowej „Zasłużony Żołnierz RP” I stopnia przypadają Ministrowi Obrony Narodowej. Z kolei kompetencje do nadania odznaki II stopnia przypadają: Ministrowi Obrony Narodowej, Sekretarzowi Stanu, Szefowi Sztabu Generalnego WP, podsekretarzom stanu, Dyrektorowi Generalnemu Ministerstwa Obrony Narodowej, dowódcy rodzaju Sił Zbrojnych RP, Dowódcy Operacyjnemu Sił Zbrojnych RP, Szefowi Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych RP, szefowi jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Obrony Narodowej właściwej do spraw zdrowia, Komendantowi Głównemu Żandarmerii Wojskowej oraz Dowódcy Garnizonu Warszawa. Z kolei kompetencje do nadania odznaki honorowej III stopnia przypadają dowódcy jednostki wojskowej.

Kompetencje do nadania tytułu honorowego „Zasłużony Pilot Wojskowy” posiada Minister Obrony Narodowej. Natomiast kompetencje do odznaczenia honorową bronią białą, w odniesieniu do szabli honorowej lub pałasza honorowego, posiada zarówno Minister Obrony Narodowej, jak i Szef Sztabu Generalnego WP – w odniesieniu do oficera pełniącego zawodową służbę wojskową. Najszersze kompetencje przypadają przełożonym do wyróżnienia kordzikiem honorowym. Do tej grupy przełożonych prawodawca zaliczył Ministra Obrony Narodowej, Szefa Sztabu Generalnego WP, dowódcę rodzaju Sił Zbrojnych RP, Dowódcę Operacyjnego Sił Zbrojnych RP, Szefa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych RP, Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej oraz Dowódcę Garnizonu Warszawa w odniesieniu do podporządkowanych im żołnierzy.

TRYB UDZIELANIA WYRÓŻNIEŃ ŻOŁNIERZOM

Dla praktyki dyscyplinarnej istotne jest rozwiązanie prawne pozwalające uzyskać wiedzę na pytanie, jaki jest tryb udzielenia żołnierzom poszczególnych wyróżnień. Ustawa o dyscyplinie wojskowej, poza niewielkimi regulacjami, nie zawiera

szczegółowych unormowań dotyczących trybu udzielania wyróżnień żołnierzom i byłym żołnierzom. W odniesieniu do żołnierzy będących w czynnej służbie wojskowej ustawodawca wprowadził kryterium wyróżnienia opartego na pojęciu: „czynów świadczących o ofiarności i odwadze lub szczególnych osiągnięć w wykonywaniu zadań służbowych” (art. 10 ust. 1 udw). Ponadto ustawodawca wprowadził jednorazowy limit wyróżnień. Zgodnie z art. 10 ust. 4 udw, przełożony może wyróżnić jednorazowo podwładnego nie więcej niż dwoma wyróżnieniami, z zastrzeżeniem, że ukaranego żołnierza nie można wyróżnić, jeżeli jednocześnie nie jest mu udzielane wyróżnienie w postaci zatarcia ukarania przed upływem terminu określonego w art. 86 ust. 1 ustawy¹⁶. Obowiązuje przy tym ustawowa procedura stwierdzenia udzielonego wyróżnienia w rozkazie lub decyzji.

Szczegółowe kwestie dotyczące trybu udzielania wyróżnień zostały rozwiązane na szczeblu resortowym, w akcie normatywnym rangi rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 23 czerwca 2010 r. w sprawie wyróżniania żołnierzy, byłych żołnierzy oraz pododdziałów, oddziałów i instytucji wojskowych. Zgodnie z wyrażoną w § 12 rwszw regulacją, tryb udzielania wyróżnień zdeterminowany jest rodzajem wyróżnienia. I tak, w odniesieniu do urlopu nagrodowego tryb jego udzielenia jest uwarunkowany *in concreto* okolicznościami służbowymi. W zasadzie przepis § 12 pkt 1 rwszw nakazuje wykorzystywać urlop nie później niż w ciągu sześćdziesięciu dni od dnia udzielenia tego wyróżnienia. Jednakże w przypadku wyróżnienia żołnierza urlopem nagrodowym w trakcie pełnienia służby poza granicami państwa wykorzystanie tego urlopu może nastąpić po powrocie żołnierza do kraju, nie później niż w ciągu trzech miesięcy od dnia powrotu lub zakończenia urlopu aklimatyzacyjnego. Jeśli natomiast żołnierza przeniesiono lub skierowano do pełnienia służby wojskowej w innej jednostce wojskowej, wykorzystanie urlopu nagrodowego powinno nastąpić w jednostce, w której został on wyróżniony. Na wniosek wyróżnionego żołnierza urlop nagrodowy może być przez niego wykorzystany w dwóch częściach lub łącznie z innym urlopem.

Z kolei w myśl § 13 rwszw, uprawniony przełożony dyscyplinarny, podejmując decyzję o udzieleniu nagrody rzeczowej lub nagrody pieniężnej, zobowiązany jest określić wartość nagrody. Jednakże prawnym wymogiem jest, aby nagroda rzeczowa lub pieniężna zawierała się w granicach środków finansowych posiadanych na wyróżnienia.

W szczególny sposób prawodawca określił legitymację prawną przełożonych w zakresie kwalifikowania kandydatów do wyróżnień. Zgodnie z § 14 rwszw, jest ona „imienna”, co oznacza uprawnienie dla ściśle określonych przełożonych do wnoszenia wniosków o wyróżnienie. I tak, w świetle wymienionego przepisu, legitymację do kwalifikowania kandydatów do wyróżnienia przez Ministra Obrony Narodowej oraz Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej posiada sekretarz stanu lub podsekretarz stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej właściwy do spraw społecznych poprzez dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Obrony Narodowej, w której kompetencji znajdują się sprawy dyscypliny wojskowej. Pod względem merytorycznym proces kwalifikowania obejmuje wyróżnianie: 1) odznaką honorową; 2) tytułem honorowym; 3) honorową bronią białą; 4) wpisaniem zasług żołnierza do Księgi Honorowej Wojska Polskiego. Według obowiązującej procedury Sekretarz Stanu, po rozpatrzeniu wniosków o udzielenie wyróżnienia, przedkłada Ministrowi Obrony

WYRÓŻNIENIA W WOJSKU

Narodowej propozycje kandydatów do udzielenia im wyróżnienia. W szczególnie uzasadnionych przypadkach rozporządzenie dopuszcza zgłoszenie przez Sekretarza Stanu jednej dodatkowej propozycji wyróżnienia w stosunku do liczby określonej dla danego wyróżnienia.

W brzmieniu nadanym przez § 15 pkt 1 rwszw inicjatywa prawna do złożenia wniosku o nadanie odznaki honorowej zasadniczo przypada dowódcy jednostki wojskowej lub przełożonemu dyscyplinarnemu tego dowódcy. Wyjątek dotyczy sytuacji, w której nadania odznaki honorowej ma dokonać Minister Obrony Narodowej oraz Szef Sztabu Generalnego WP. W tej sytuacji prawo złożenia wniosku o nadanie wymienionej odznaki przypada Dowódcy Operacyjnemu Sił Zbrojnych RP w odniesieniu do żołnierzy jemu podporządkowanych, w czasie pełnienia służby wojskowej po ogłoszeniu mobilizacji, w stanach nadzwyczajnych, w czasie wojny, a także podczas wykonywania zadań służbowych w strefie działań wojennych oraz w przypadku użycia Sił Zbrojnych RP poza granicami państwa, jak również udziału w akcjach humanitarnych, poszukiwawczych lub ratowniczych. Dodatkowo Dowódca Operacyjny Sił Zbrojnych RP zobowiązany jest zasięgnąć opinii właściwego przełożonego dyscyplinarnego kandydata do nadania odznaki honorowej¹⁷.

Odmienne zostały natomiast określone przez prawodawcę kompetencje wnioskodawcze do nadania tytułu „Honorowy Zasłużony Żołnierz RP”. W tym przypadku, w myśl § 16 rwszw, legitymacja do złożenia wniosku o jego nadanie została uzależniona od stopnia tytułu. W odniesieniu do odznaki „Zasłużony Żołnierz RP” I stopnia prawo złożenia wniosku posiada Sekretarz Stanu, Szef Sztabu Generalnego WP, podsekretarze stanu, Dyrektor Generalny Ministerstwa Obrony Narodowej, dowódca rodzaju Sił Zbrojnych RP, Dowódca Operacyjny Sił Zbrojnych RP, Szef Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych RP, szef jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Obrony Narodowej właściwej do spraw zdrowia, Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej, Dowódca Garnizonu Warszawa oraz: dyrektorzy (szefowie) komórek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej, dowódcy (równorzędni) jednostek organizacyjnych bezpośrednio podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych. W przypadku odznaki II stopnia prawo wnioskowania o jej nadanie przypada dowódcy jednostki wojskowej albo przełożonemu dyscyplinarnemu tego dowódcy. Z kolei w przypadku odznaki III stopnia prawo wnioskowania o jej przyznanie przysługuje bezpośrednio przełożonemu dyscyplinarnemu żołnierzowi.

W procedurze o nadanie tytułu honorowego „Zasłużony Pilot Wojskowy” do wnioskowania o jej nadanie może występować w każdym roku kalendarzowym dowódca rodzaju Sił Zbrojnych RP, Dowódca Operacyjny Sił Zbrojnych RP lub Szef Sztabu Generalnego WP, w terminie do dnia 31 maja. Wskazany termin wynika z przepisu § 16 pkt 3 rwszw, który wiąże nadanie tytułu honorowego „Zasłużony Pilot Wojskowy” ze Świętem Lotnictwa. Wyjątek stanowi nadanie tytułu honorowego „Zasłużony Pilot Wojskowy” przez Prezydenta RP. Wówczas wymieniony tytuł może być nadany w dowolnym terminie. W świetle zaś § 17 pkt 1 rwszw wniosek o nadanie odznaki honorowej lub tytułu honorowego przedkłada Prezydentowi RP Minister Obrony Narodowej.

Jeszcze inny zakres kompetencyjny prawodawca przewidział w odniesieniu do wyróżnienia szablą honorową, pałaszem honorowym lub kordzikiem honorowym. W tym przypadku, zgodnie

z § 18 rwszw, legitymację do złożenia wniosku o wyróżnienie honorową bronią białą posiadają: po pierwsze, do Prezydenta RP bezpośrednio Minister Obrony Narodowej, w odniesieniu do oficera – wraz z wnioskiem o mianowanie na stopień generała brygady (kontradmirała), natomiast w odniesieniu do żołnierza zakwalifikowanego do ukończenia uczelni wojskowej z pierwszą lokatą, legitymacja do złożenia wniosku przysługuje rektorowi-komendantowi tej uczelni – nie później niż trzydzieści pięć dni przed terminem wręczenia tej broni; po drugie, legitymacja do złożenia wniosku o wyróżnienie honorową bronią białą do Ministra Obrony Narodowej i innych przełożonych dyscyplinarnych przysługuje dowódcy jednostki wojskowej w odniesieniu do podporządkowanego żołnierza albo byłego żołnierza, w której ten żołnierz pełnił czynną służbę wojskową – nie później niż trzydzieści dni przed terminem jej wręczenia.

Według dyspozycji § 19 pkt 1 rwszw z wnioskami zbiorczymi do Ministra Obrony Narodowej o wyróżnienie szablą honorową, pałaszem honorowym lub kordzikiem honorowym mogą występować w terminie do dnia 15 września każdego roku kalendarzowego pozostali przełożeni¹⁸. Do grupy tej prawodawca zaliczył: podsekretarzy stanu, Szefa Sztabu Generalnego WP, Dyrektora Generalnego Ministerstwa Obrony Narodowej, dowódców rodzaju Sił Zbrojnych RP, Dowódcę Operacyjnego Sił Zbrojnych RP, Szefa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych RP, szefa jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Obrony Narodowej właściwej do spraw zdrowia, Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej, Dowódcę Garnizonu Warszawa oraz: dyrektorów (szefów) komórek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej, dowódców jednostek organizacyjnych bezpośrednio podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych. Należy nadmienić, że obowiązuje prawny limit kandydatur żołnierzy do wyróżnienia szablą honorową, pałaszem honorowym lub kordzikiem honorowym. Powoduje on, że liczba wyróżnionych nie może przekroczyć piętnastu osób. Wnioski o wyróżnienie Sekretarz Stanu zobowiązany jest przedłożyć Ministrowi Obrony Narodowej w terminie do dnia 15 października każdego roku kalendarzowego.

Zgodnie z określoną w omawianym rozporządzeniu procedurą, wyróżnienie szablą honorową, pałaszem honorowym lub kordzikiem honorowym następuje na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej wydanej z okazji obchodów Święta Niepodległości. Natomiast wręczenia honorowej broni białej, którą wyróżnia się podczas obchodów tego święta dokonuje Minister Obrony Narodowej lub jego przedstawiciel.

Należy podkreślić, że prawodawca określił też szczegółowo zasady wręczenia honorowej broni białej. W myśl § 20 rwszw buzdygan lub kordzik honorowy wręcza się z orłem rodzaju Sił Zbrojnych RP, w którym żołnierz pełni albo pełnił służbę wojskową, a pełniącemu służbę wojskową w strukturze innej niż rodzaj Sił Zbrojnych RP – z orłem Wojsk Lądowych. Pałasz honorowy wręcza się do noszonego przez oficera umundurowania Marynarki Wojennej, zaś szablą honorową wręcza się do noszonego przez oficera umundurowania Wojsk Lądowych albo Sił Powietrznych.

Ostatnią grupę stanowią kompetencje do złożenia wniosku o wpisanie zasług żołnierza do Księgi Honorowej Wojska Polskiego. W myśl § 21 pkt 1 rwszw z wnioskiem może wystąpić dowódca jednostki wojskowej albo przełożeni dyscyplinarni tego dowódcy, a także kierownik instytucji cywilnej, w której żołnierz pełni służbę wojskową. W tym przypadku termin do złożenia wniosku o wpisanie zasług żołnierza do Księgi

Honorowej Wojska Polskiego nie może przekroczyć 31 maja każdego roku kalendarzowego.

W odniesieniu do wyróżnienia w postaci wpisania zasług żołnierzy do Księgi Honorowej Wojska Polskiego istnieje ograniczenie w postaci nieprzekraczalnego limitu piętnastu kandydatów. Natomiast limitu takiego nie ma w odniesieniu do żołnierzy poległych, zmarłych lub zaginionych w związku z pełnieniem służby wojskowej. Zgodnie z § 22 rwszw, wyróżnienia w postaci wpisania zasług żołnierzy do Księgi Honorowej Wojska Polskiego udziela się w decyzji wydanej z okazji obchodów Święta Wojska Polskiego.

DOKUMENTACJA DOTYCZĄCA WYRÓŻNIANIA

Kwestie związane z dokumentacją dotyczącą wyróżniania zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie dokumentacji i ewidencji dyscyplinarnej¹⁹. Zgodnie z § 2 pkt 1 rozporządzenia, obowiązuje tryb ewidencyjny dotyczący procedury wyróżnień. W myśl wymienionego przepisu ustanowiona procedura przewiduje gromadzenie w aktach personalnych żołnierzy różnego rodzaju dokumentów dotyczących wyróżnienia. Przede wszystkim należą do niej dokumenty inicjujące wyróżnienie, w postaci wniosku lub opinii. W pierwszym przypadku może to być wniosek przełożonego dyscyplinarnego albo innego organu o udzielenie wyróżnienia żołnierzowi. W drugim przypadku – opinia wyższego przełożonego dyscyplinarnego dotycząca wniosku o udzielenie wyróżnienia. Obok tego prawodawca przewidział umieszczenie w aktach personalnych żołnierza wniosku przełożonego, który wystąpił o wyróżnienie podwładnego, do wyższego przełożonego dyscyplinarnego o uzasadnienie odmowy udzielenia wyróżnienia albo też zawiadomienia o przyczynach odmowy udzielenia wyróżnienia.

W myśl komentowanego przepisu, akta sprawy powinny zawierać również protokoły oraz notatki służbowe dotyczące kwalifikowania kandydatów do wyróżnienia przez uprawnionych przełożonych dyscyplinarnych. Jednocześnie prawodawca zaliczył do dokumentacji dyscyplinarnej: 1) rozkaz oraz decyzję przełożonego dyscyplinarnego w sprawie wyróżnienia; 2) kartę wpisu zasług żołnierza do kroniki jednostki wojskowej i kronikę jednostki wojskowej, w której znajdują się te wpisy; 3) kartę wpisu zasług żołnierza do Księgi Honorowej Wojska Polskiego i Księgę Honorową Wojska Polskiego, w której znajdują się te wpisy.

W przepisie § 2 pkt 1 ppkt 10 rsded prawodawca nakazał, aby odpisy lub kopie karty wyróżnień przesyłane były: bezpośrednio przełożonemu wyróżnionemu żołnierzowi, rzecznikowi dyscyplinarnemu, prokuratorowi wojskowemu lub innemu uprawnionemu organowi oraz wyróżnionemu żołnierzowi, na jego wniosek. Według § 22 ust. 1 rsded kartę wyróżnień zakłada i prowadzi się żołnierzowi, począwszy od dnia, w którym zostało udzielone mu wyróżnienie. Z kolei podstawę umieszczenia w karcie wyróżnień wpisu o udzielonym wyróżnieniu stanowi rozkaz lub decyzja, w których stwierdzono udzielenie żołnierzowi wyróżnienia, oraz wyciąg albo odpis z tego rozkazu lub decyzji.

Zgodnie z konstytucyjną zasadą jawności, prawodawca w przepisie § 26 ust. 1 rsded dopuścił możliwość zapozna-

nia się przez żołnierza z kartą wyróżnień na wniosek złożony do osoby prowadzącej lub przechowującej jego kartę wyróżnień²⁰. Rozporządzenie nie nakłada w tym względzie na wnioskodawcę żadnych rygorów. W konsekwencji wniosek może być złożony w formie pisemnej lub ustnej. Natomiast osoba zapoznająca żołnierza z kartą wyróżnień sporządza i podpisuje czytelnie na karcie wyróżnień adnotację o zapoznaniu, zawierającą datę tej czynności. Z kolei żołnierz zapoznany z kartą wyróżnień zobowiązany jest złożyć pod adnotacją czytelną podpis zawierający posiadany stopień wojskowy oraz imię i nazwisko.

WNIOSKI KOŃCOWE

Odnośząc się do założenia hipotetycznego zakładającego, że ustawodawca zamieścił w ustawie o dyscyplinie wojskowej komplementarny katalog motywacyjny w postaci wyróżnień dla podwładnych żołnierzy, należy uznać, na podstawie dokonanych ustaleń, że przyjęte przez prawodawcę regulacje w przedmiocie wyróżnienia podwładnych przez przełożonego są wystarczające. Przytoczone w opracowaniu rozwiązania prawne wykazały, że *in statu praesenti* obowiązujące przepisy dyscyplinarne są przejrzyste, zatem stanowią skuteczną podstawę prawną do kształtowania przez przełożonego dyscypliny wojskowej u podporządkowanych mu żołnierzy i przez to tworzenia warunków do lepszego wykonywania obowiązków służbowych. Argumentem na rzecz wymienionych ustaleń są następujące wnioski.

Po pierwsze, z ustawy o dyscyplinie wojskowej wynika, że przewidziane przez prawodawcę zasady przyznawania wyróżnień powodują możliwość różnicowania przez przełożonego dyscyplinarnego poszczególnych form uznania dla podwładnych, ze względu na stopień ich zaangażowania w realizację zadań służbowych oraz czyny świadczące o ofiarności i odwadze w warunkach pełnienia czynnej służby wojskowej.

Po drugie, z przepisów dyscyplinarnych *explicite* wynika, że prawodawca przewidział wyróżnienie podwładnych przez przełożonego w różnych stanach zagrożenia państwa, a także za czyny żołnierzy w związku z pełnieniem służby poza granicami państwa, jak również w związku z udziałem w akcjach humanitarnych, poszukiwawczych lub ratowniczych. W ten sposób prawodawca wyposażył przełożonego w możliwość ciągłego oddziaływania na podwładnego za pomocą pozytywnych środków dyscyplinarnych, niezależnie od miejsca oraz charakteru wykonywanych obowiązków służbowych.

Po trzecie, z przepisów dyscyplinarnych wynika *expressis verbis* obszerny katalog wyróżnień. Dzięki temu przełożony może wyróżnić podwładnego w ramach istniejących kompetencji dyscyplinarnych. W przypadku zaś wybitnych zasług podwładnego, bezpośredni przełożony ma prawo wystąpienia z wnioskiem o wyróżnienie swojego podwładnego do wyższego przełożonego, który posiada większy zakres kompetencji dyscyplinarnych w zakresie wyróżnień. □

¹ Por. np.: W. Marcinkowski, *Kodeks karny. Część wojskowa. Komentarz*, Wolters Kluwer Bussines, Warszawa 2011; S.M. Przyjemski, *Prawo karne wojskowe*, Wyd. Arche s.c., Gdańsk 1999;

WYRÓŻNIENIA W WOJSKU

- S.M. Przyjemski, *Prawo karne w wojsku. Vademecum dowódcy*, MON, Warszawa 1998 oraz dwuczęściowe opracowanie M. Czulińskiego, S. Małecki, S. Osuch, P. Pabisiak-Karwowski, *Wojskowe przepisy dyscyplinarne*, MON, Warszawa 1999, w którym wymienieni autorzy w ogóle pominieli komentarz do regulacji prawnych dotyczących problematyki nagradzania żołnierzy.
- ² Por. np. obchody: Święta Konstytucji 3 Maja oraz Święta Niepodległości 11 listopada oraz związane z nimi uroczyste nominacje na stopnie generalskie.
- ³ Sun Tzu i Sun Pin, *Sztuka wojny*, Wyd. II, HELION, Gliwice 2008, s. 276.
- ⁴ Dz. U. z 2009 r. Nr 190, poz. 1474. W dalszej części tekstu wymieniona ustawa będzie powoływana jako udw.
- ⁵ *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1999, s. 784.
- ⁶ B. Dunaj, *Język polski. Popularny słownik języka polskiego*, Langenscheidt, Warszawa 2007, s. 1052.
- ⁷ Dz. U. z 2012 r. poz. 461, z późn. zm.
- ⁸ Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 593, z późn. zm.
- ⁹ M. Stefaniuk, *Wybrane zagadnienia myśli organizatorskiej*, Verba, Lublin 2000, s. 54–55.
- ¹⁰ Podobny podział wyróżnień przewidziany jest w pragmatyce innych służb mundurowych. Por.: art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.), art. 141 ust. 1, ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (Dz. U. z 2009 r. Nr 168, poz. 1323, z późn. zm.), art. 91 ust. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2011 r. Nr 116, poz. 675, z późn. zm.) oraz art. 169 ust. 1 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz. 523, z późn. zm.).
- ¹¹ Dz. U. z 2010 r. Nr 124, poz. 841. W dalszej części tekstu wymienione rozporządzenie będzie powoływane jako rwszw.
- ¹² Zgodnie z § 6 pkt 4 Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej, z dnia 23 czerwca 2010 r. w sprawie wyróżniania żołnierzy, byłych żołnierzy oraz pododdziałów, oddziałów i instytucji wojskowych dopuszcza się wykonywanie miniaturki do odznak honorowych i odznak tytułów honorowych w skali 1:3, z zastrzeżeniem: wyróżniony nabywa miniaturkę na własny koszt.
- ¹³ Z. Władek, *Organizacja i zarządzanie w administracji publicznej. Zarys wykładu*, Difin, Warszawa 2013, s. 203–204.
- ¹⁴ Szerzej na ten temat zob. w: J. Paśnik, *Prawo dyscyplinarne w Polsce*, Muza S.A., Warszawa 2000, s. 29–30.
- ¹⁵ Chodzi tu o kompetencje będące konstrukcją łączącą prawo z prawną formą działania organów wojskowych, które są określone w ustawie oraz akcie wykonawczym. Zob. *Prawo administracyjne*, red. J. Boć, Wrocławska Drukarnia Naukowa, Wrocław 1994, s. 79.
- ¹⁶ Zgodnie z wymienionym przepisem udw zatarcie ukarania następuje *ipso iure* w przypadku upływu roku od dnia uprawomocnienia się orzeczenia o ukaraniu, upływu orzeczonego okresu próby lub zwolnienia żołnierza z czynnej służby wojskowej.
- ¹⁷ Np.: Dowódcy Sił Powietrznych, Dowódcy Marynarki Wojennej, Dowódcy Wojsk Specjalnych, Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej; dyrektora (szefa) komórki organizacyjnej Ministerstwa Obrony Narodowej lub dowódcy jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanej.
- ¹⁸ Chodzi tu o kompetencje wynikające z osobowego i służbowego podporządkowania, które przejawiają się m.in. w prawie nagradzania żołnierzy będących w podległości hierarchicznej. Zob. J. Szreniawski, *Prawo administracyjne. Część ogólna*, Wyd. UMCS, Lublin 1994, s. 55.
- ¹⁹ Dz. U. Nr 60, poz. 375. W dalszej części tekstu wymienione rozporządzenie będzie powoływane jako rsded.
- ²⁰ Zob. art. 51 ust. 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z którym każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

Bibliografia

- Czuliński M., Małecki S., Osuch S., Pabisiak-Karwowski P., *Wojskowe przepisy dyscyplinarne*, WON, Warszawa 1999.
- Dunaj B., *Język polski. Popularny słownik języka polskiego*, Langenscheidt, Warszawa 2007.
- Marcinkowski W., *Kodeks karny. Część wojskowa. Komentarz*, Wolters Kluwer Bussines, Warszawa 2011.
- Paśnik J., *Prawo dyscyplinarne w Polsce*, Muza S.A., Warszawa 2000.
- Prawo administracyjne*, red. Jan Boć, Wrocławska Drukarnia Naukowa, Wrocław 1994.
- Przyjemski S.M., *Prawo karne w wojsku. Vademecum dowódcy*, MON, Warszawa 1998.
- Przyjemski S.M., *Prawo karne wojskowe*, Wyd. Arche s.c., Gdańsk 1999.
- Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1999.
- Stefaniuk M., *Wybrane zagadnienia myśli organizatorskiej*, Verba, Lublin 2000.
- Sun Tzu i Sun Pin, *Sztuka wojny*, wyd. II, HELION, Gliwice 2008.
- Szreniawski J., *Prawo administracyjne. Część ogólna*, Wyd. UMCS, Lublin 1994.
- Władek Z., *Organizacja i zarządzanie w administracji publicznej. Zarys wykładu*, Difin, Warszawa 2013.
- Akty prawne**
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. poz. 461, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2011 r. Nr 116, poz. 675, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 593, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (Dz. U. z 2009 r. Nr 168, poz. 1323, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz. U. z 2009 r. Nr 190, poz. 1474, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz. 523, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie dokumentacji i ewidencji dyscyplinarnej (Dz. U. z 2010 r. Nr 60, poz. 375).
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 23 czerwca 2010 r. w sprawie wyróżniania żołnierzy, byłych żołnierzy oraz pododdziałów, oddziałów i instytucji wojskowych (Dz. U. z 2010 r. Nr 124, poz. 841).

Summary

Favouring subordinates as the legal form of the influence transferred in the realization of official duties

The issue of military distinctions seems to be exceptionally important as a factor determining soldiers' motivation to an increased effort to protect the state or at a battle field. Subsequently, it was crucial to carry out an analysis of disciplinary regulations currently in force, which could answer some key questions: What does the concept of "awarding distinctions to a subordinate" mean?, who is eligible to be the subject of distinction and what are the legal criteria for awarding? Moreover, the analysis yielded knowledge about additional aspects: Competence for awarding distinctions to soldiers, the method of awarding distinctions to soldiers as well as documentation concerning distinctions. Key words: distinguishing, subject of the distinction, subject of the honourable mention, mode of distinguishing, competence of superiors in distinguishing.

Tłumaczenie: Mirosław Tokarski